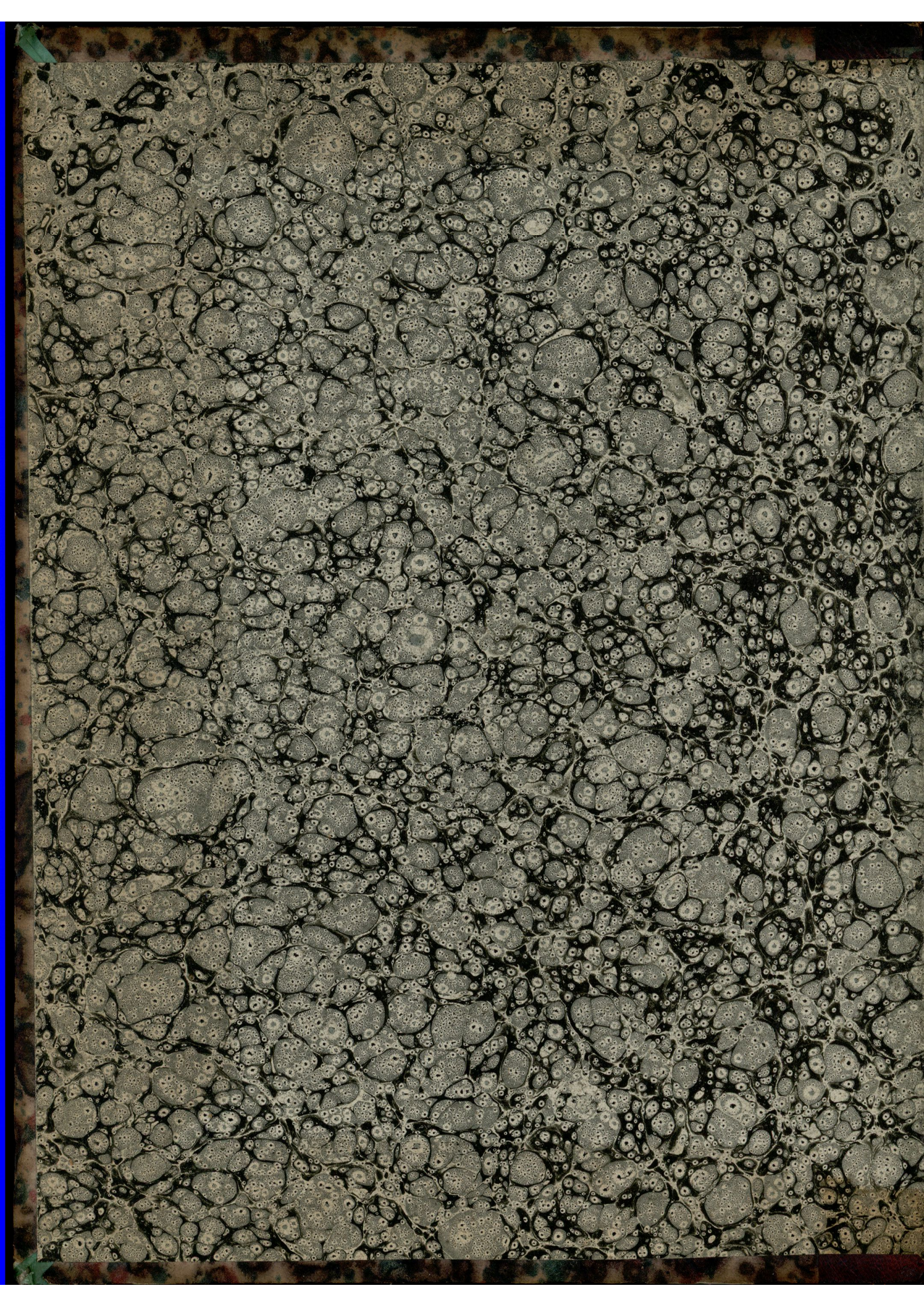

UNIVERSITÉ DE PARIS

DISCOURS ET VERS

BIBLIOTHÈQUE
DE
L'UNIVERSITÉ

UNIVERSITÉS DE PARIS
BIBLIOTHÈQUE DE LA SORBONNE
13, RUE DE LA SORBONNE - 75257 PARIS CEDEX 05
TEL : 01 40 46 30 27 - FAX : 01 40 46 30 44

Inv.

SIGB

Sib11

SU

Cote

U 59-2 in-4

1153802526

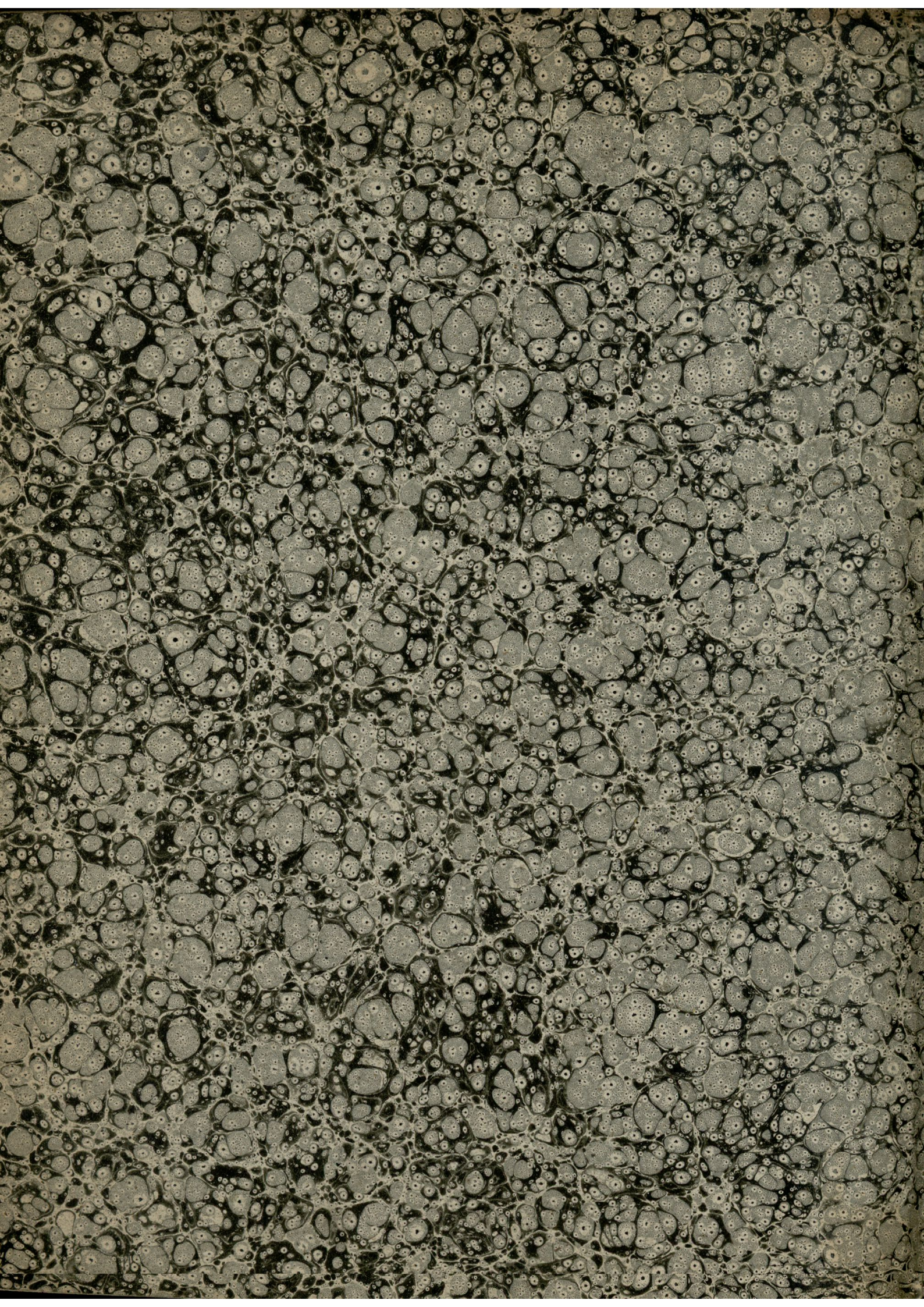
Table

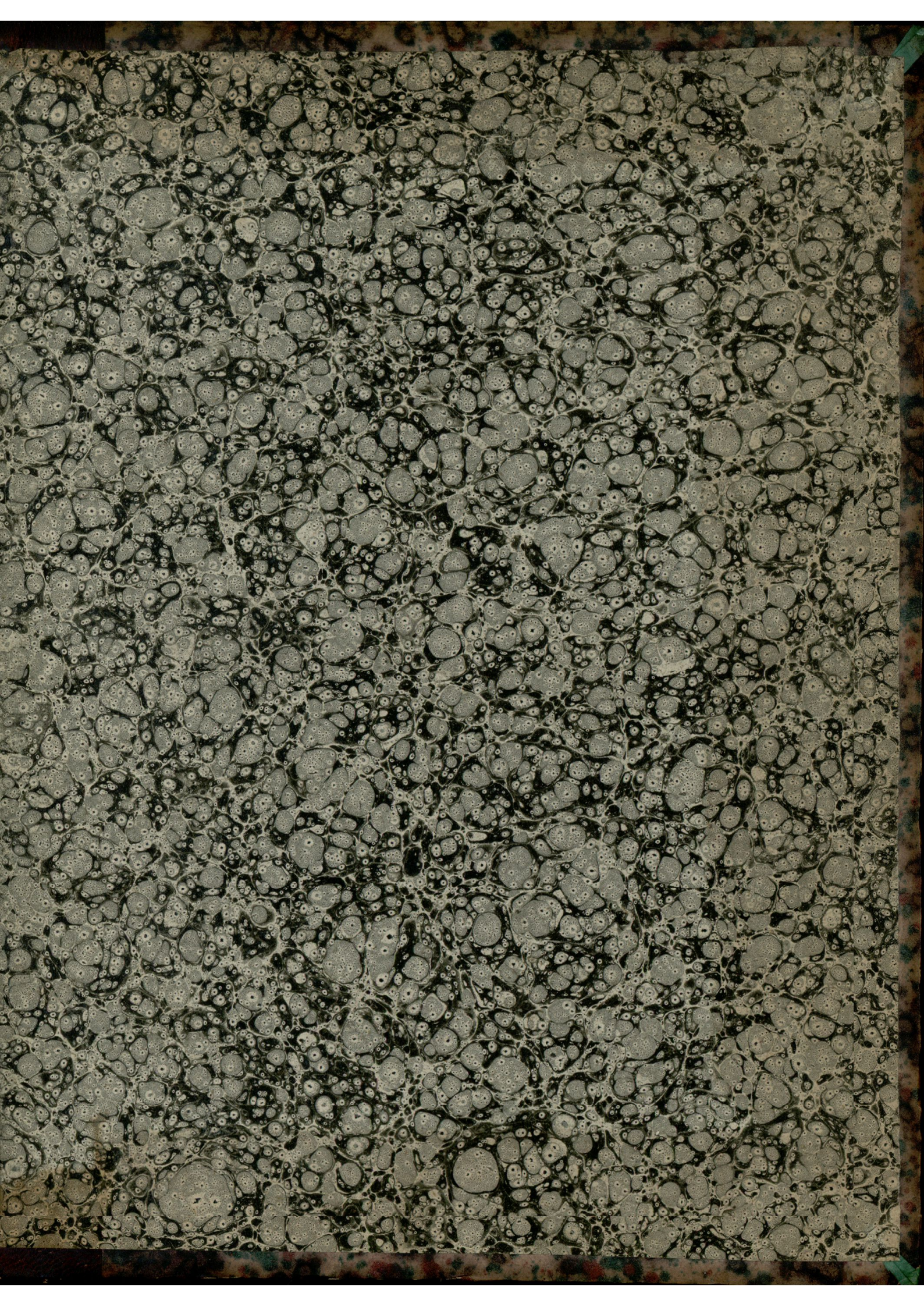
des ouvrages

Contenus dans ce volume.

1° Carvet (Guillelmus)	Sanctissimus D. G. de Lamoignon de Imperatoria quidem in principem denatus Galliarum promotione. 11 Jan. 1683.
2° Bersan (M. A.)	Sereniss. principi Eurenno, Epitaphium.
3° Cavernier. (N)	Oratio funebrius, habita 13 8 ^e 1683 cum Academ. dar. in aede R. N. Ch. Reginae Mariae Theresiae, austriacae.
4° Fencardent.	Eloge du Roi en vers français 1689.
5° Rollin (Car.)	ad ill. Vir. F. M. Le Cellier, marchio de Louvois, cum ejus filius C. de Louvois, Carmen.
6° Bosquillon.	A. M. le M. de Louvois à l'occasion d'un exercice public fait sur les Idylles de Theocrite par M. l'abbé de Louvois. Imitation du latin de Ch. Rollin.
7° Rollin (Car.)	M. abb. C. Le Cellier de Louvois, cum theses philosoph. in colleg. Nazarii tueretur. an. 1692. 9 Cal. 7bris Carmen.
8° Bosquillon	A. M. l'abbé de Louvois, sur la thèse qu'il dedie au Roi. Imitation des Vers latins de Ch. Rollin.
9° Billel (Petrus)	Sophia ad Artes et artes ad Sophiam. Quum C. L. Colbert de Seignelai theses de universa philosophia tueretur in doct. Senaeo. Calend. Aug. an. 1705. Ode
10° Guerin (Fr.)	Musam historiae praesidem. cum C. Coffin. L. Ode. 27 8bris 1710.
11°	Joas, tragedia, pour être représentée au collège d'Harcourt. (Imitation d'Alhalie de Racine)
12° Marin (Lud.)	Ad Joannem Boerinum. Epistola de Festivo. Carmen.
13° Guerin (Fr.)	Carmen, cum... Ludovico XV gratularetur publica oratione Crevier. (S. B. L.)
14° Doree (Car.)	Theatrum sit ne, vel esse possit schola informandis moribus idonea Oratio, habita die 13 martii 1733 in Reg. L. Magni Coll. S. J.
15° Marin (L.)	Regi ob restitutam Valetudinem Ode
16° Les Beuv (Ch)	In restitutam regi Valetudinem. Oratio gratulatoria habita 3. Xbris 1744.
17° Vanvilliers (J)	Ludovico, victori moderato, Oratio habita 4 nonas Octob. 1745.
18° Le Beau (J. L.)	De pace, oratio gratulatoria. habita die 27 feb. an. 1746.

- 19 Le Beau (Ch) De pace. Oratio gratulatoria habita an. 1763.
- 20 Louvel (Nic) De legum et litterarum conjunctione oratio, habita an. 1763.
- 21 Noël Ode sur la naissance de M^{le} le Dauphin.
- 22 Marin. Gamad. Epître aux français, sur la naissance de Dauphin.
- 23 Fresnois (J.B) In ortum sereniss. Delphini somnium.
- 24 Hanquet In ortum serenissimi Delphini Ode.
- 25 Richard (N.) Vers sur la naissance, de M^{le} le Dauphin adressés à la reine.
- 26 Sélis. Le prince désiré - conte de fées - présenté à la reine à l'occasion de la naissance du Dauphin.
27. Chivod (M.A.F) Oratio in recentem ortum S. D. habita nomine Univers. in exter. Sorbonae Scholis. 7 Januarii 1782.
- 28 Riquier. (J.F.) Ad Reginam infelicissimum S. Delphini ortum. Carmen.
- 29 Ode sur la naissance de M^{re} le Dauphin par un étudiant de 19 ans.
30. In ortum sereniss. Delphini Carmen.
31. Pour la distribution solennelle des prix du collège de Chalons. Exercices franç. pour le 26 Août 1766.
32. Exercice pour la distribution des prix par les écoliers de seconde du collège de Chalons. 24 Août 1768.

U H.F.a.a. §9.^{19.} 19

DE PACE
ORATIO
GRATULATORIA,
HABITA UNIVERSITATIS NOMINE,
in Majoribus SORBONÆ SCHOLIS,

Die Lunæ quartâ mensis Julii anno Domini 1763.

A JOANNE-LUDOVICO LE BEAU, Rhetorices
in GRASSINÆO Professore,

Et in Regiâ Numismatum & Litterarum Academiâ Socio,
Universitatis jussu edita.

P A R I S I I S,

Apud Viduam THIBOUST, Regis, nec-non Academiæ
Parisiensis Typographum, in Plateâ Cameracensi.

M. D C C L X I I I.

(1763)

DE PACE

ORATIO

GRATULATORIA

IN HABITA UNIVERSITATIS NOMINE

in Majoribus Scholaribus

De Pace

A JOHANNES LUDOVICUS

in Cassinensi

in

Universitatis

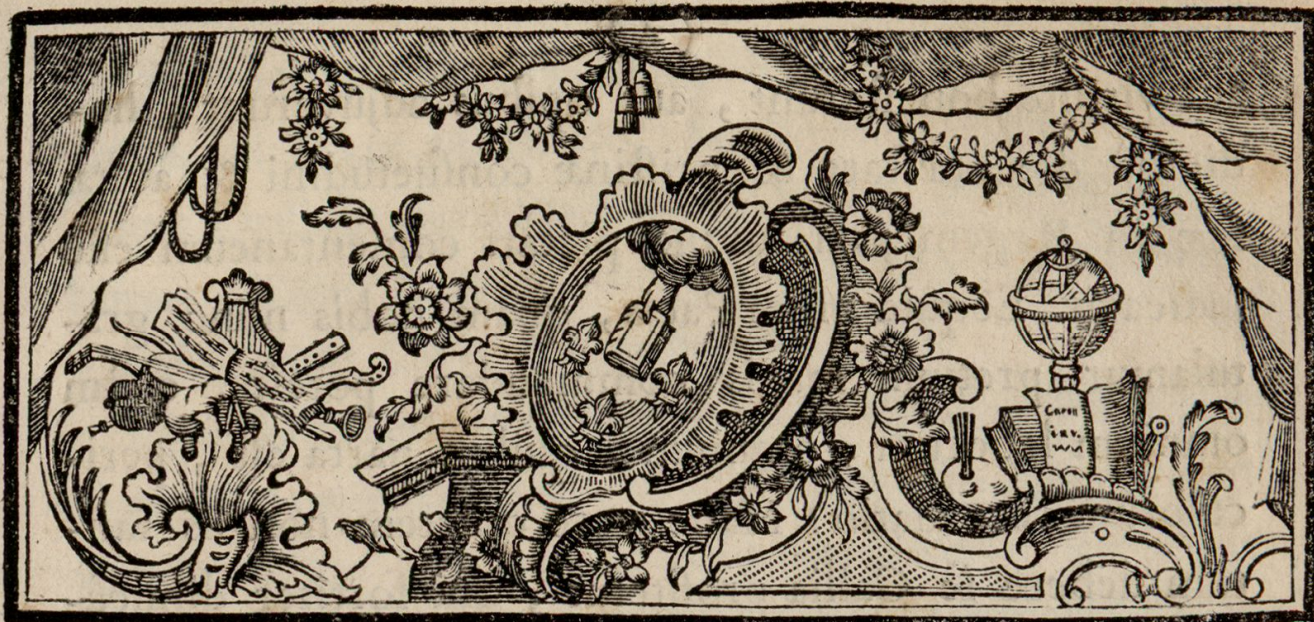

PARISIIS

Apud

in

MDCCLXII

DE PACE ORATIO GRATULATORIA.

UOD olim apud Athenienses, humanissimam illam & sapientissimam Civitatem, quæ doctrinarum omnium inventrix appellata veram virtutem visa est & perspicaciùs dignoscere & remunerare munificentius, in more positum fuit, ut, reversis ex aliquo bello exercitibus, laus eorum qui pro Patriâ pugnando occubuerant, publicâ Concione prædicaretur, ILLUSTRISSE SENATÛS PRINCEPS, ILLUSTRISSE PRÆSIDES, INTEGRIMI SENATORES, VIRI OMNIUM ORDINUM SPECATISSE; id Universitas Parisiensis omnium in Europâ Universitatum Princeps plurimarumque procreatrix, Militibus ac Civibus, qui præteritum bellum

aut virtute honestarunt , aut opibus adjuverunt , hodiernâ die præstare & pristinæ consuetudini & avitæ suæ in Regem patriamque pietati consentaneum esse judicavit. Ecquid enim Pacis, quam nobis nunc gratulamur pretium magis commendare potest , quàm omnium laborum , omnium , quibus parta est , periculorum recordatio? Hanc verò quietem non iis tantum debere se Gallia profitetur , qui fortiter dimicârunt : maximam etiam laudis partem ad eos redire existimat , qui in urbibus inclusi , sed eodem erga Regem & Patriam studio succensi , suas opes ad publicam utilitatem bellicque impensas contulerunt. Tantus enim fuit Civium ardor , tanta in commune commodum consensus , ut in dubium veniat , utrum Milites an Cives majora fidei , constantiæ & trepidis in rebus fortitudinis documenta ediderint. Illa verò Regis & Civium concordia , quæ Galliam præcipuè illustrat , haud scio an clariùs unquam , quàm in hoc bello perspecta fuerit , ubi in omnes Regis nutus , imò etiam silente Rege & suis parcente, in omnes belli necessitates erecta intentaque Gallica gens & sanguinem & facultates & omnem rei familiaris sinum tam prolixè cumulatèque effudit , ut id sibi in mercedis loco poneret , si & tardè petenti celeriter tribueret , & ultrò largiretur non petenti.

Ex illo igitur & Militum & Civium erga Regem amore tota hæc pendeat oratio. Neque enim pacis laudem , quam vos mente conceptam habetis , sed

gentis magnanimitatem tot recentibus argumentis insignitam celebrare aggredior. Quàm ut ad omnes Gallicæ gentis Ordines pertinuisse ostendamus, primùm intuebimur : Quid Regi in hoc bello Milites fortitudine : deinde , quid Cives studio præstiterint.

Quæ duo dum pro virili parte exequar , ILLUSTRISSIMI CURIÆ PROCERES , aspirate , quæso , dicenti. Redundet in me pars aliqua istius benignitatis , quâ Academiam nostram in eâdem vobiscum Patriâ genitam , iisdem imbutam studiis , cognatam omnino animis vestris , decretis vestris obsequentem semper fovistis , aluistis , tanquam institutionis verè Gallicanæ custodem patrocinio vestro tutati estis. Dum vos magna rerum consilia tractatis , dum & Regum nostrorum incolumitati , & morum integritati , & publicæ disciplinæ sanctitati invigilatis , nos sobolem vestram , primævum regni florem , spem posteræ laudis , ad vestræ mentis similitudinem fingere conabimur. Cùm verò profiliant in medium tam multi , qui novas instituendæ juventutis vias crepant , quorum alii ipsas litterarum radices evellunt , alii florem decutiunt , alii robustæ educationis nervos omnes elidunt , alii etiam pestilentem auram studiis afflare non dubitant , vos , si quid in antiquâ institutione peccatum est , emendari ; si quid est bonæ frugis , retineri jubebitis. Hanc adeò spem nobis injicit vestra sapientia & in iis rebus , quæ ad Patriæ utilitatem & ornamentum pertinent , conservandis amplificandisque vigilantia.

P A R S P R I O R.

SI quando bellantibus proclivi rerum cursu sic omnia prosperè fluunt , ut victoriam secum trahant quasi suis stipendiis obligatam , tunc etsi effulgeat magna gloriæ lux , quæ nullâ prorsùs nubeculâ infuscatur , tamen in occulto latet pars aliqua fortitudinis ; incertum est , utrum ex hostium infirmitate & ignaviâ , an ex verâ virtute verisque viribus existat prosperarum rerum seges ; pendet anceps victores inter & fortunam certamen , quæ præcipuam victoriarum partem sibi vindicat. Verùm inter offensiones bellorum , ubi mars communem se præbet , si quis magnâ vi aliquâ impulsus ac titubans in vestigio steterit , atque aliquo casu percussus se præsentī animo erexerit , & cum adversario haud impari depugnasse , & fortunam quovis hoste potentiorē sibi adversam vicisse videatur.

Hîc verò quàm immensus sese aperit dicendi campus ! Quot & quàm egregia & audaciæ in periculis & constantiæ in rerum angustiis argumenta mihi simul animum subeunt ! Classes & Ducum sapientiâ & multitudine Militum & apparatu formidabiles impari Navium numero fortiter exceptæ : celeres & iterati cursus

ac recursus per utrumque Oceanum ; quem hostilis terror & industria magis adhuc , quàm ventorum fluctuumque pericula exasperabant : arces aut apertâ vi expugnatae , aut de improvîso occupatae : flumina inspectante ac fremente magnanimo Duce transmissa : receptus ipsâ victoriâ clariores : castra ex inopinato oppressa : castella vel magno animorum robore oppugnata , vel ab hostili oppugnatione liberata : commeatus in obsessas urbes aut delusis aut pulsîs hostibus illati : eruptiones factae non felici minùs , quàm audaci conatu : paucorum adversus plures pertinax certamen : victoriâ multo sudore , multis laboribus relatae.

Sed quæ cæteris gentibus audaciâ miracula viderentur , ea cum Gallorum ingenio jam inde ab antiquis temporibus ita consentiunt , ut multo mirandum sit magis , si minùs audeant , quàm si projectâ ad omne periculi genus fortitudine concitentur. Verùm externæ nationes dum virtuti Gallicæ invident , perseverantiâ laudem Gallis adimunt , assumunt sibi. In hoc autem bello plurimis experimentis cognitum est jam occalluisse virtutem apud nos , neque durissimorum laborum tædio & diuturnitate frangi posse , aut fatigari. O vos , Westphalenses & Canadenses campi , salebris , eluvionibus & scatebris aquarum infesti , vidistis quâ constantiâ Milites nostri aspera viarum emensi fuerint ; quàm longa per saltus invios , per limosas valles itinera sine intermissione ac ferè uno spiritu confecerint inter stragem

jacentium passim jumentorum, imbrium copiâ diffuentes ac cœno propè immerfi. Prona per arduos montes, sicca & facilis in lubrico paludum via videbatur, quæ ad hostem duceret. Hoc sibi hospitium proponebant quovis domicilio commodius, si in conspectu hostium castra ponerent: ad hanc itinerum suorum metam anhelabant, ubi pugnando gloriosam sibi quietem compararent. Jam verò in regione jejunâ & sterili, quæ vix colonis alendis sufficit, tot calcatâ copiarum incessu, tot exercitibus oppressâ, exhaustâ latrociniis, quoties commeatus defecere! Cùm milites nostri annonam sibi ex victoria quærerent; neque esuries, quæ apud milites aut contumax plerumque aut ignava est, ullam ipsis aut segnitiam indueret, aut querelam eliceret. Nec minùs adversùs hiemis asperitates obdurati, sub argenti cœlo, inter nives ac pruinas nihil de ingenito animorum æstu remittebant, seu via ineunda esset calcandaque glacies, seu pernoctandum sub dio, seu occurrendum hosti impigro & indefesso, seu constanter in vestigio resistendum. Trepida æstas, hiems inquires, tota anni longitudo laboribus conterebatur; neque ullâ vi malorum vinci poterant, corpora animis, animos Patriæ & Regis amore sustinentes, ipsâ etiam assuetudine vulnorum & assiduo vicinæ mortis conspectu ad patienda vulnera mortemque oppetendam obfirmati.

Surgit in Balearico tractu inter rupes & scopulos civitas, punici conditoris nomine superba, superbior adhuc
&

& loco & munimentis. Hæc Balearicis insulis, hæc Hispaniæ littoribus dominatur : hæc latè insidiatur Mediterraneo mari, & quasi posita in speculis tuta omnia suis, infesta alienis navibus præbet ; unde & subsidia Britannis, & Britannorum hostibus pericula emittantur. Hanc sibi primam belli aream destinat Gallica fortitudo. Sed quasi natura omnis in tam nobile duorum potentissimorum populorum certamen descensura esset, ipsum mare fervet belli incendio. In conspectu obsidionis stant ex adverbo duæ classes ; stant ad pugnam instructæ naves, arcis obsessæ propugnaculis & mole & altitudine similes. O mare Mediterraneum tanto quondam, tam sæpe Pænorum Romanorumque sanguine imbutum, cùm iterum nostris temporibus duos populos non animis, non virtute bellicâ, non æmulandi studio deteriores tuis impositos fluctibus, sibi invicem imminentes tulisti, an minorem in ducibus industriam, audaciam in militibus, in navibus impetum vimque sensisti ? Fluctuat inter utrorumque conatus victoria ; vos tandem sequitur, ô Galli, qui numero pauciores, quod viribus defuit, virtute explevistis. Stupet Britannorum Dux, elapsamque è manibus palmam respiciens, fractas attritasque naves retrahit, fortunam non semel incusans, heu ! nescius fati impendentis. Hic victum Britannicæ classis Imperatorem patriæ suæ relinquamus, novum victoriæ nostræ decus adjicientem fortiter moriendæ. Nostrum verò Ducem prosequamur oculis,

qui liberato mari, depulsâ hostium classe, dum ad suorum amplexus, ad civium plausus, ad Optimi Regis gratulationem rediret navali gloriâ splendens, letali morbo in ipso itinere confectus, ingentem animam christianisque virtutibus magis etiam, quàm bellicis commendabilem Deo reddidit, ad quem toto mentis impetu ferebatur, vir & Patriæ & Regi suo desiderabilis.

At me in tanto viro admiratione defixum ad Portum Magonis revocat acerrimæ obsidionis strepitus, militumque & ad muros & è muris pugnantium confusus clamor. Frustrâ è tremendis culminibus tormenta tonant: frustrâ tellus è suis visceribus dolosos ignes de industriâ latentes cum fremitu glomerans, sulphur & pulverem undique eructat. Subeunt Galli ipso periculo ad audaciam inflammati; animos animis, ignes ignibus, tormenta tormentis opponunt. Per disiecta murorum rudera, per commilitonum stragem gradiuntur non vulnerum, sed pavoris expertes. Alii aliorum humeris innixi, telisque inter juncturas lapidum hinc atque hinc defixis, novo scalarum genere ad summa enituntur, & solâ virtute evecti viam sibi aperiunt ignotam hætenus & inauditam. Tandem post diuturnas pertinacissimæ obsidionis moras & Ducis consilio & militum audaciæ cedit Arx illa, quæ nisi miraculo fortitudinis expugnari non potuit.

Neque in terrestri bello minùs vehementer exarsit vis Gallorum eò incitator, quo plus formidinis of-

tenderetur. Hinc Hastembeckii pagus apparet omni tormentorum formidine instructus, procellosæ nubi aut potius candenti fornaci similis, unde fumosos inter vortices fulgura erumpunt & fulmina bellorum. Illinc asperi & abrupti colles, & infida densitas silvarum, anfractusque insidiis opportuni: à fronte palus profundâ uligine impervia. Sed quid asperum Gallis, quid abruptum aut impervium est, si Imperatoris sui peritiæ confidant, si Ducem præeuntem videant, si audiant acerrimi Viri vocem illam fortitudinis voci intus adhortanti mirè consonantem: *Macli animis, Commilitones; fui quondam ego ex vobis unus: qui nunc sim, aspiciate?* Quibus quidem verbis quasi stimulo quodam incitati, & ad promerenda bellicæ laudis decora certatim connisi, nihil jam præter oblatam animis gloriæ imaginem vident; inter tonitrua & flammæ in hostem præcipites ruunt, ipsum è tutissimâ statione deturbant; castrisque expugnatis, pluribus occisione occisis, direptisque impedimentis, in angustas fauces, unde sese in apertos campos intulerat, frendentem frementemque compellunt.

Est profectò, est maximi ad præclara incœpta momenti primus, si prosperè cedat, eventus rerum. Sæpè una pugna plurimas urbes latissimamque regionem victoris imperio adjicit; quemadmodum in quatiendis turribus & propugnaculis usuvenit, ut latiùs cadant, quàm pulsantur. Sic partam apud Hastembeckium glo-

riam multæ secundæ res consecutæ sunt. Fusas fugatasque validissimas legiones , quibus riparum suarum custodiam commiserat, exhorruit Visurgis*, ac tanto præsidio destitutus omnes omnium , quas alluit , Civitatum portas patere jussit. Priscas Romanorum victorias non sine pavore recordatur ; ac renatos videre sibi videtur Drusi & Germanici Milites novum suis populis terrorem , novam cladem inferentes. Ponit Hanovria superbos spiritus ac deditionem non recusat , Hanovria , ex quo Britannia imminet , novis opibus , novo robore & transmarino imperio ferox. Cedit ultro Brunsvicum , urbs inter præcipuas Germaniæ urbes suorum principum splendore nobilis ; cedit , quod tot urbium deditione Gallis præclarius est , Britannus ipse Princeps , & in extremum Saxoniae angulum insequente Gallo compulsus atque contractus copiarum reliquias jam mare & Britanniam prospectantes pactis conditionibus eripit ab exitio imminente.

Dum oculos per Westphaliam circumfero , ecce in occiduo Galliae littore Britanni formidinem ac vastitatem secum ferentes , tanto impetu repelluntur , ut simul oppugnati , cæsi , in mare præcipitati ad naves raptim refugiant. Instat Gallorum acies ; dumque victoriam in ipso mari persequitur , hinc Galli Milites hausti penè fluctibus , & aquis collo tenus immerfi , & undis & flammis obluctantes , fugiendi viam hostibus præcludunt : illinc Britanni multiplici mortis imagine conter-

riti, alterâ manu summas naves affectant, alterâ cum insequentibus, veluti feris ad tutandam sobolem ruentibus, conflagunt; in naves insiliunt, in fluctus devolvuntur; miserrimumque oritur spectaculum fugientium, pugnantium, fluitantium. Adest Provinciæ Rector in pace lenissimus, ejusdem in periculis acerrimus propugnator: adest ille vir, qui triennio post Calonesum * * Belle-Ile tantâ fortitudinis pertinaciâ defendit, ut insula, quæ per immensam marium latitudinem vix cernitur, totius Europæ oculos in se diù defixos tenuerit, forsque duorum Imperiorum inter se contendentium ex unius angusticecspitis sorte pendere videretur.

Circumvenit Calonesum & in portum invehitur imensa Britannorum classis, in quâ totidem propè naves, quot in insulâ ædificia numerantur. Hostes jam in terram ejicere se parant: jam sese instruunt, rem omnem primo impetu confecturi. Erumpit nostrorum manus numerabilis quidem, sed in hostium perniciem multiplex, quæ ter sese infert irruentibus Britannis, ter fusos ac fugatos ad mare & naves propellit. Quàm tetra ibi luctatio, cum Dux Gallorum, egregius morarum artifex, suam ubique suorumque virtutem velut alteram arcem objiceret, singulisque in vestigiis hærens ac restitans novum certamen ederet: Milites verò iisdem animis instincti labores omnes constanter perferrent, somnique & quietis obliti dies noctibus, noctes diebus pugnando continuarent. Incolæ quibus bellum vix nomi-

ne cognitum erat , nihil aliud spirant , nihil aliud cogitant , nisi ferrum ; ipsæ etiam mulieres bellandi cupidine incensæ arma poscunt , arma rapiunt , in centuriam rediguntur , vulnerumque & mortis immemores impetus plusquàm viriles concipiunt animis , & jam cum viris de virtute ac gloriâ Militari contendere gestiunt. Tandem juvenus sese in arcem includit , quam asperrimis saxulis tanquam nidulum affixam , sed Gallicâ pertinaciâ formidabilem , omni virium apparatu Britanni expugnare adoriuntur. Arcis propugnacula priùs cadunt , quàm Gallorum animi ; nostrorumque inter disjecta passim rudera & ruinas stans integra fortitudo non antè ad deditionem flecti se patitur , quàm ejusmodi ferantur conditiones , quæ & suam & suorum gloriam incolumem servant , gentemque in ipsâ clade invictam esse testentur.

Peracto tam memorabili de insulâ certamine , si quis Galliam simul & Britanniam intueretur , dubitaret profectò utrius partis victoria fuisset ; cùm Britanniam gaudio videret exultantem , Galliam laudibus perfonantem audiret ; pares utrimque & Militibus & Duci gratulationes haberentur. Ecquis enim cum Ducem nostrum ad nos reversum conspiceret benigno Regis alloquio exceptum , in theatris , in ambulacris flagranti Civium studio splendentem , & monstrantium , accedentium , gratulantium turbâ circumfufum cerneret , non hunc victorem arbitraretur ? Et vicerat quidem non Bri-

tannos , sed quod majus ac difficilius est , omnes fortunæ asperitates , omnem naturæ vim ; ipsam , si dicere fas est , victoriam pulcræ deditiois honestate superaverat.

Quam autem in Gallis animi vim & firmitatem Europa mirata est , eadem enituit per quinque annos in illis Americanis regionibus , ubi nostri tot & tanta fortiter toleraverunt. Minabatur Britannia Canadensium regioni cum innumeris & bellicosis terrestribus maritimisque copiis , quæ non unius Provinciæ , sed totius Americæ perniciem meditari videbantur. Stabat ex Gallorum parte parva manus , sed ad quidlibet audendum pariter ac perferendum parata. Quid mirum ! Ducente Montcalmo , qui & Militibus nostris omnia præclarissimorum , quos in Europâ reliquerant , Imperatorum decora in se uno repræsentavit , & silvestri ac fero hominum generi , quænam virtus esset prorsus ignorant , primam bellicæ virtutis imaginem ac lucem ostendit.

Tulit igitur Gallia uno eodemque tempore duos viros tam inter se similes & ad egregia rerum tam pariter natos & educatos , ut unus animus duobus in corporibus simul viguisse videatur. Alter Calonesi , alter Canadensis regionis defensor , ambo generis nobilitate insignes à teneris annis arma tractare & sub tentorio degere ita didicerunt , ut castra , acies , obsidiones ipsis in ludum pueritiæ cesserint. Ambo per singulos Militiæ

gradus impressis egregiorum facinorum vestigiis strenui Milites , Duces industrii , laboris omniumque ærumnarum æquè patientes , in Italiâ primùm & Germaniâ splendida stipendia meruere. Contigit etiam Calonesi defensori proprium illud decus , ut in Laufeldensi campo , ubi LUDOVICUS ipse virtutis spectator ac testis aderat , vulnus acceperit , sanguinemque qui sibi pro Rege per venas fluebat , sub Regis oculis effuderit. Ille ad transmarina pericula evolans , omnes longinqui belli difficultates sæpè superavit. Hic unius insulæ defensioni præfectus , ubi Mars quidquid periculosum , quidquid operosum est , collegerat , arcem solâ suorum virtute circumvallatam egregiè tutatus est. Atque ut omnem duorum illorum virorum laudem , quæ in plures simul divisa bellatores æternam singulis famam compararet , paucis contraham : ambo eodem animo , eodem in Regem amore , cum parvâ manu ingentes hostium copias non semel ceciderunt : fortunam virtute , virium infestarum molem ingenio fregerunt ; ac postquàm tam similem vitæ cursum per labores & triumphos tenuère , mors eos etiam in eadem orbis parte acerbo nobis casu conjunxit. Alter in ipsâ acie vulneratus dignam tot præclarè gestis mortem optulit , ingenti luctu suorum , hostium etiam admiratione honestatus : alter diem obiit supremum in unâ ex Americæ insulis , quam LUDOVICUS intelligens virtutis æstimator tuendam dederat , quamque ipse spe
novi

novi certaminis & ejus , quod ingruere videbatur ; periculi tanquam mercedis appetens , inexplebili veræ laudis animo libenter acceperat.

Equidem, Auditores, in tam atroci, tam latè disperso, tam multiplici bello ancipiti cogitatione distrahor; nec Duces ac milites nostros tot per juga montium, tot per maria, quocumque belli tempestas abripit, eâdem celeritate, quâ ventis impulsas nubes, martis procellam circumferentes assequi potest oratio. Hinc ad Lutzbergam silvis defensos hostes video repentino Equitum nostrorum impetu prostratos: illinc commovet me Bergæ conspectus, ubi stant in unum collectæ ferè omnes Germaniæ & Britanniae vires. Apparent ex alterâ parte copiæ Gallorum, quibus paucior numerus addit, non adimit animos. Per totum diei spatium horribili colluctatione confligitur. Manet indefessa Gallorum virtus, cumulisque & suorum & cæsorum hostium superstantes, hærent in vestigio obstinati, nisi quantum per hostilem stragem gradum sibi moliuntur. Quoties Britanni totis viribus connisi sese inferunt: toties sese inferentes excipit, reprimat, repellit Gallica fortitudo, donec noctis interventu protecti hostes spes præclaras ex ingenti consiliorum apparatu susceptas uno prælio collisas relinquunt. Ad Grimbergam iisdem animis victoria reportatur tum ampla per se & magnifica, tum ingentis ad omnia momenti, quâ & plurimorum oppidorum & Casseliæ ob-

fidio longo tempore multoque labore sustentata tandem solvitur.

Sed debebatur Condæi fati , cujus primordia cum præclaris peritissimorum Ducum facinoribus comparanda sunt , ut belli furorem diutiùs debacchantem comprimeret , & pacem jam dudum efflagitatam amplexusque nostros quasi refugientem efficaci conatu retraheret. Nequè solùm hîc cruenta aliquot horarum certamina fortiter summâque contentione pugnata video : verùm plurimas noctes , dies plurimos inter bellicos sudores ita traductos , ut instructus universis bel-
lorum dolis hostium Dux Condæum neque fallere , neque occupare unquam potuerit. Progreditur Condæus magni nominis memor & tot rerum gestarum monumentis celebratas proavi sui victorias sibi in exempla convertens. Quot apud hostes motus repentini ! Quæ subita trepidatio ! Jam tres Galliæ Duces simul conjuncti tantos Militibus animos , tantam audaciam injiciunt , ut per aspera , per abrupta enisi hostiles copias è superioribus locis detrahant. Hæc verò vis , hic postremus Ducum nostrorum Militumque conatus pacem in arduo sanè collocatam tandem expugnavit. Nimirum vobis avitum atque hæreditarium est , gens Condæa , Militiæ vestræ rudimenta inclarescere victoriis ; atque in primo statim aditu gerendarum rerum ad supremum laudis fastigium evolare familiæ vestræ ita proprium est , ut , quod olim decoris Magno illi

Condæo prima ipsius certaminum palæstra Regia-Rupes peperit , hoc idem nunc Condæo nostro Friedbergum præstitisse videatur.

Jam verò, Egregii Bellatores, quorum vel in adversis rebus invicta virtus effulsit, utinam debitas vobis laudes tribuere mihi liceret ! Utinam notata temporibus locisque possem uniuscujusque præclarè facta commemorare ! Quantum rebus nostris momentum attulisti, Princeps illustrissime, qui augusto Sororis tuæ connubio cum Regibus nostris conjunctus, acerbissimum gentis tuæ dolorem tantâ fortitudine ulciscebaris ! Neque te præterirem, qui ex oppido Mendensi ab hostibus acriter oppugnato non feliciter minùs, quàm fortiter, sæpius erumpens internecini belli periculum in hostes rejecisti. At verò tibi lacrymis nostris parentandum est, ô Gisforti ; nihil nos in illo bello calamitosius vidimus, nullum acerbiores luctum hausimus, quàm cum te tantæ spei juvenem, plenum ingentibus animis, excellenti ingenio natum, instructum iis artibus, quæ res maximas & suadent & conficiunt, jam totius Galliæ oculis in tuam eximiam indolem, in tot semina virtutum, quæ in te felici proventu efflorescebant, conversis, in ipso laudis ingressu concidisse audivimus ; totque spes suas, tot parata tibi decora simul interiisse & Rex, & pater, & Patria congemuere.

Nostra quidem pacis artibus assueta rudisque bello-

rum , nimiùm diu in medio armorum tumultu versatur oratio ; eam ad lætiora jam & mitiora convertamus , excussoque itinerum & certaminum pulvere è castris ad civitates redeamus , ubi non minor in civibus nostris, quàm in Militibus efferbuit cupiditas de optimo Rege benè merendi. Favete nunc vestras laudes prædicanti , Auditores , ac sensus ipsi vestros recognoscite.

PARS ALTERA.

INSITUM illud est Gallorum animis Regem inter & populos egregium profectò certamen , ut de mutuo inter se amore contendant ; ac dum Rex ad felicitatem suorum suas omnes cogitationes dirigit , populi ad Regis gloriam totâ mente incitentur. Nullâ unquam diuturnitate temporum , Europa , tibi è memoriâ delebitur , quidquid his annis proximè præteritis vel adventante bello vel jam sæviente gesserit LUDOVICUS , sive ut pacem avolare cupientem retineret , sive ut elapsam revocaret. Nonne omnia ipsius consilia eò spectabant , ut jam diffluentem varios inter Europæ populos concordiam novis fœderibus revinciret , bellumque occultis simultatibus intumescens , tot dissidentes animos prudenter attrectando , compesceret ? Quænam enim alia causa fuit novi fœderis ineundi cum illâ Imperatrice , quæ Regibus maximis sive fæderatis sive hostibus nusquam impar , in eo loco posita videtur , ut Europæ fata æquatis ponderibus librata sustineat ? Quàm cupidè ad captandam pacem & firmiore vinculo constringendam laboraverit LUDOVICUS , conscii fuistis , augustissimi Reges , quorum alter pari cum LUDOVICO æquitatis amore , alter etiam consan-

guinitatis necessitudine incitatus , reconciliatæ inter duos præpotentes populos gratiæ laudem non semel uterque affectastis ; quam nimirum fuissetis consecuti , nisi & vestris & justitiæ vocibus præceps aliena invadendi libido obstreperet !

Et ea sanè finiendi belli cupiditas augustum Regiæ Familiæ fœdus sancivit , quod velut aurora diei pulcherrimi pacem mox redituram prænuntiavit. Eat illud in posteras ætates aureis inscriptum litteris ; neque unquam prædicari desinat fidissimus ille regionum consiliorum Administer , qui genere insignis , suâ virtute adhuc insignior , non minùs animo magno quàm ingenio , omnibus & belli & pacis artibus instructus , in excogitando felix , in gerendo strenuus , præsentium verissimus Judex , futurorum callidus Interpres , ad rerum angustias egregiè reservatus , nihil nisi sui Regis gloriam imperiiq̃ salutem intuens , tantam vel apud externos admirationem nactus est , ut Hispaniarum Rex tam utile , tam honorificum fœdus sibi gratulans , nullam aliam ejus viri pro suâ virtute remunerandi rationem invenerit , quàm si eum clarissimo Hispanicæ dignitatis ornamento decoratum inter suos aliquâ ex parte numeraret.

Pacem verò quò studiosiùs tuetur LUDOVICUS , eò promptiùs Galli , statim atque belli signum extulit , ad arma profiliunt. Ideò sanguinem suum profundere non dubitant , quòd sanguini suo parcentem imprimis

ac temperantem LUDOVICUM vident. Ideò belli jacturas, suis vel carissimis rebus projectis, refarcire volunt, quòd id omni ope moliri LUDOVICUM sciunt, ut avidas & inexpletas belli fauces quàm pri-
mùm præcludere liceat. Et quidem vix ad arma capes-
senda cogi se sensit LUDOVICUS, ecce civium animos invasit ardor militandi. Consurgunt omnes in
maritimis urbibus; instinctique & innatâ sibi alacritate
& patriæ inclamantis vocibus, alii fortunas suas in
apparandas naves conferunt: alii rerum maritimarum
peritiâ & suâ fortitudine freti vitam ipsam, si fors tule-
rit, fortunæ cuilibet objicere parant. Privato sumptu,
privatâ curâ bellum velut familiare fuscipiunt. Per to-
tam Galliæ longitudinem omnes oræ commoventur la-
bore & industriâ: silvæ descendunt in undas: instructæ
levibus armamentis naviculæ Africam Americamque
meditantur. Et senes assueti periculis, & periculorum
cupidi juvenes nullum sibi jucundius domicilium, quàm
inter transtra & tabulas; nullum amœniorem campum,
quàm infestum latrociniis immensum mare animo effin-
gunt. Fluctuum hostiumque contemptores ruunt in naves;
nullum mortis genus detrectant, dummodò & patriæ
laudem & hostibus detrimentum afferant.

Nec minor ad terrestre bellum celeritas. Veterani
milites acceptis antea cicatricibus patriæ commendati
idem decus appetunt; ac quidquid animæ reliquum
est, id pro Rege, pro tuendo gloriæ splendore, impen-

dere concupiscunt. Qui nondum castra , nondum acies vidêre , generosis aquilarum pullis similes evolare gestiunt. Convenit ex urbibus , ex oppidis flos delectæ juventutis , quæ ferrum pugnamque deposcit. Ardet quisque nomen suum profiteri. Idem ardor agit rusticanos milites ; idem stimulus laudis concitat agrestes animos , & paterni fundi immemores callosas manus ab aratro ad arma læti transferunt. Nec quandiu militarem operam patria desideravit , is qui primùm exarserat , deferbuit æstus animorum ; neque unquam aliàs in æquè sævo diuturnoque bello minùs defuit , unde supplementa ad exercitus mitterentur. Recens semper juvenum examen è medio patriæ sinu trans Rhenum , trans Visurgim tam celeriter advolabat , ut ex ipso militum amissorum sanguine renasci viderentur.

Dum cursu tam præcipiti juvenes ad arma rapiuntur , in eorum parentibus , in conjugibus , in iis denique civibus , qui ad focos suos , ad civilia munera obeunda in urbibus remanent , non torpet , non otiosa sedet sua in Regem caritas. Quænam omnium undique festinatio ! Qui concursus ad illas ædes , unde signatum regio vultu aurum & argentum in omnes Gallicani commercii venas diffluere solet ! Quàm conferti urgent sese ac propellunt , aditum sibi molientes ! Mira profectò res & incredibilis ! Quæ procul intuenti appetentium , postulantium , expectantium turba videretur , ea propiùs accedenti exhibet cives Gazâ familiari ac penatum

natum suorum spoliis onustos, domesticamque suppellectilem genio suo ereptam ultrò afferentes, obtrudentes, in patriæ gremium cupidius projicientes, quàm si ab hostibus eriperent. Si quid domi splendet ex auro, si quid ex argento ridet, id certatim offerunt; & ita sibi quisque in animum inducit se in his rerum acerbitatibus, quò nitebit minùs, eò fore conspectiorem. Illi ipsi qui minùs lautè victitant, ex inopiâ suâ aliquid libenter corradunt, & grande munus in tenui pondere deferunt. Dimanat uno tenore ex urbe principe in omnes Imperii civitates illa liberalitas, omnesque civium ordines suas res ac fortunas nusquam tutiùs sanctiùsque, quàm in fide Regiâ, deponendas esse rati, tanto studio confluunt, ut nec monetarii accipiendo, nec scribæ in tabulas referendo sufficiant. Quàm blandâ voluptatis dulcedine delinitum te sentis, LUDOVICE, cùm tam effusum in te tuorum amorem coercere cogaris!

Ita est, Auditores; ad frænandam largitatem eodem Imperio opus fuit, quo cæteros inter populos ad stimulandam avaritiam opus esset; quod apud cæteros vi ac minis & morte propositâ vix eliceretur, id apud nos, ne uberiùs effunderetur, interdicto cohibendum fuit. Læti verò patres-familiâs ad lares suos jam modestos, jam Curio & Fabricio dignos redibant, excussis splendidioris vitæ deliciis; & ad mensam avitæ simplicitatis jam memorem & innocentia cognatam cum sobole

accumbentes , gaudebant fictilibus vasis , quæ patriæ salus gemmis & auro pretiosiora fecerat , liberosque ad virtutem & mores aureos hoc splendido frugalitatis exemplo erudiebant.

Oritur etiam inter Gallos novum liberalitatis certamen. Angit animos dolor navium amissarum , mærentque pristinam illam maritimarum rerum gloriam tot partam victoriis ac per immensos Oceani tractus latè pervagatam temporum injuriâ concidisse. Eam jacentem erigere , ac velut naufragio fractam reparare student , & laboranti ærario propriis impensis ad ædificandas classes subvenire. Hoc sibi plurimæ Provinciæ , plurimæ Civitates , plurima etiam civium Collegia à Rege deposcunt. Renovatur apud nos in angustis rebus memorabile institutum , quod apud Athenienses florentissimis temporibus vixit , ut qui minùs opibus valerent , plures inter se consociati navim unam Reipublicæ præstarent. Neque , ut ferè fit in collatitiâ stipe , per diuturnas moras ac tergiversationes pecunia vix exprimitur : sed quanquam exhaustis longo bello facultatibus , tamen quasi pleno alveo universa statim profluit. Jam fervet fabrica navalis : jam portus in Mediterraneo sinu & in Oceano maritimi operis strepitu circumsonant. His invecta navibus pervolabit ad ultimas orbis utriusque plagas constantissima Gallorum in Patriam , in Regem pietas , exterisque nationibus testabitur nullam

esse civitatem , nullum ordinem , nullum hominum genus apud nos , cui non dulce sit ac decorum priùs & fortunas & animam ipsam , quàm Regis regnique gloriam dimittere. Miratur Britannia , videntque quid ab ejusmodi gente sit expectandum , quæ ex ipsis rerum difficultatibus sumit animos , & , quò premitur magis , eò erumpit vehementiùs , ad pacis conditiones aurem jam placidiùs admovet , bellumque grave utrique populo finire jam non recusat.

Hanc tantam & Militum & Civium in conservandâ regni Regisque gloriâ consensionem effecit idem per omnes Galliæ partes pertinens affectus animorum. Hærebat in mentibus omnium Rex carissimus : hunc Milites in bellorum periculis , cives in rerum penuriâ intuebantur : huic illi vitam , hi non ornamenta solum , sed etiam adjumenta vitæ ultrò donabant. Imò ut quam insculptam pectoribus gerebant imaginem , eâ fruerentur oculis , fruendamque & alienigenis & posteris proponerent , quot Galliæ Civitates Regem optimum metallo expressum sibi appetiverunt ! Hunc ut absentem conspicerent , ut commonstrarent liberis auctorem publicæ felicitatis , in patentibus maximè urbium locis erigi voluerunt , neque ad exornandam Patriam monumentum ullum excogitari posse putaverunt illo vultu præclarius. Et sanè quemadmodum unicuique familiæ ferè ingenitum illud est , ut paternæ

frontis effigiem retinere cupiant & ex ipsius conspectu tenerrimâ quâdam suavitate perfundantur ; sic in gente nostrâ , quæ sub uno parente una veluti familia est , vix ullum esse crediderim ita ferreum & pulcræ illius cognationis immemorem , qui spirantem in Regis sui lineamentis bonitatem & mansuetudinem non gaudeat crebrò usurpare oculis , videndoque non permulceatur intimâ quâdam dulcedine pietatis.

Quam quidem tibi jucunditatem , ô Lutetia , jamdudum paraveras , ex quo tempore LUDOVICUS post insignes gloriosissimi belli victorias reversus , & ex periculoso morbo , cujus angore exanimata diu jacueras , recreatus tibi se expectanti & lætitiis omnibus exultanti reddiderat. Tuas tibi delicias inviderat superveniens bellum atrox , moramque votis tuis objecerat , ne , tandiù dum arma sævirent , omine non satis felici & à Regis nostri moribus prorsùs alieno exoptata effigies poneretur. Decebat enim principem pacis amantem & propugnatorem ipsius pacis manibus collocari. Nunc sopitis omnibus Europæ discordiis , restitutâ quiete , curarum expers & tandem voti compos Regem tuum in magnifico conspectu stantem intrueris & in primo urbis ingressu constitutum , ut , quicumque accedunt , priùs quinam sit tuorum civium animus , quàm cives ipsos videant : quicumque discedunt , hanc secum auferant ultimam & suavissimam

optimi Principis recordationem. Nobis quidem , quoties urbem nostram illo aditu ingredimur ad statuæ pedes sedere ipsa Lutetia videtur , quæ defixis oculis admiratur blandam oris majestatem , & sibi jam longam prosperitatem , malorumque omnium levamentum pollicetur.

Illuxit tandem, ô bone Rex , ille dies , quo Pacem tot votis expetitam , tot consiliis arcessitam redeuntem vidisti. Quàm tenero gaudii sensu illam diutiùs exulantem toto sinu excepisti ! Nunc portus , nunc maria patent ; naves per utrumque Oceanum liberè transmeant ; parentes , cognati , affines , quos timor hostilis à suis avulsos diuturnâ inopiâ & omnibus exilii malis maceraverat , ad suos jam reversi in mutuis amplexibus tædia & sollicitudines deponunt. Transmarinæ merces diu portubus nostris exclusæ ad publicos usus privatumque commodum affluunt. Rura lætiores nunc faciem induunt , & priscorum colonorum , quos belli calamitas sibi eripuerat , manibus exulta in uberiores fruges luxuriant. In tota Europæ latitudine nihil aliud videre tibi videreris , nisi unam gentem arctissimis amicitiae vinculis copulatam , quæ utinam nullo unquam dissidio divellatur ! Utinam propagatâ in perpetuum pace , posterì LUDOVICO nostro acceptam referant illam , quâ fruuntur , felicitatem !

Nos verò colendis pacis Artibus ex vitæ nostræ

instituto dediti , eas ad publicam utilitatem convertamus ; & , quod Universitati nostræ ab ipsâ origine innatum est , id agamus , ut antiquam illam & numquam intermissam Gallorum erga Regem suum caritatem in juventute nobis concreditâ sedulò augeamus , eorumque animos ita temperemus , ut Patriæ & in bellis præsidio & in pace ornamento esse possint.

D I X I.

EXTRACTUM

È COMMENTARIIS UNIVERSITATIS.

ANNO Domini millesimo septingentesimo sexagesimo-tertio, die quartâ mensis Julii, horâ post meridiem quartâ, Amplissimus D. Rector contulit se cum solito suo Rectorio Comitatu in Majores Sorbonæ Scholas, auditurus V. M. Joannem-Ludovicum **LEBEAU**, **DE PACE** nuper promulgatâ, Universitatis nomine & jussu, perorantem.

Postquam dicendi finis ab Oratore factus est, Amplissimus idem D. Rector, statim ab ipso digressu, habuit in Interioribus Sorbonæ Ædibus Comitata Deputatorum ordinariorum Universitatis, scilicet Sapientissimorum Theologiæ, Jurium & Medicinæ Decanorum, Ornatissimorumque Galliæ, Picardiæ, Normanix & Germaniæ Procuratorum, ac dixit, Orationem præfati M. **LE BEAU**, antequam pronuntiaretur, à se & à nonnullis Viris Academicis, usu & doctrinâ spectatis, visam fuisse & probatam : ipsos modò testes fuisse, dum haberetur, quantâ comprobationis significatione à splendidissimo Audientium Confessu excepta fuerit : rogare se, an Placeat, eam typis mandari. Audito M. **GUERIN**, Syndico, re ad deliberandum propositâ, **OMNES CENSUERUNT**, præfatam **DE PACE** Orationem esse quamprimùm typis mandandam. Et ita conclusit Amplissimus D. Rector.

FOURNEAU, Rector.

GIRAUD DE KOUDOU, Universitatis Vice-Scriba.